

امام زمان (علیه السلام) در کجا و چگونه زندگی می‌کند؟

یکی از پرسش‌های مشهور درباره امام زمان یافتن مکان زندگی آن حضرت است که ذهن بسیاری از افراد، به خصوص نوجوانان و جوانان را به خود مشغول می‌کند.

یکی از پرسش‌های مشهور درباره امام زمان یافتن مکان زندگی آن حضرت است که ذهن بسیاری از افراد، به خصوص نوجوانان و جوانان را به خود مشغول می‌کند.

بسیاری از ما بارها از خود پرسیده ایم: واقعاً امام زمان (عج) کجا زندگی می‌کند؟ آیا حضرت در کره زمین و در منطقه ای از مناطق همین سیاره کوچک زندگی می‌کند یا در سیاره، کره یا عالمی غیر از عالم ماده به سر می‌برد؟ اگر در کره زمین زندگی می‌کند، در کجای این کره خاکی هست؟ آیا آن حضرت همانند دیگر شهروندان جامعه در شهری کوچک یا بزرگ، به طور گم نام و ناشناس زندگی می‌کند و مثلاً با نام و نشانی دیگر، مشغول زندگی و کار و فعالیت عادی است و مسئولیت امامت را بر عهده دارد یا این که اصلاً حضرت دارای زندگی عادی و طبیعی نیست و به طور غیرعادی و دور از دسترس مردم زندگی می‌کند؟

آیا حضرت به گونه ای نامرئی است که هر کجا باشد، کسی از حضور او مطلع نمی‌شود یا این که حضور فیزیکی و عادی و طبیعی دارد، اما خود در مکان‌هایی زندگی می‌کند که دیگر انسان‌ها به آن جا دسترسی ندارند؟ این سوالاتی است که درباره محل زندگی حضرت و کیفیت زندگی و سکونت آن بزرگوار مطرح است و باید دید در منابع دینی در مورد این سوال‌های مهم چه پاسخ‌هایی داده شده است.

* در این زمینه چند دسته روایات وجود دارد:

* دسته اول: محل خاصی را تعیین نمی‌کند

برخی از آنها محل خاصی را تعیین نمی‌کند و جایگاه حضرت را در بیابان‌ها و کوه‌ها معرفی می‌کند. از آن جمله حضرت مهدی(عج)، به پسر مهزیار می‌فرماید:

(یابن المازیار ابی ابو محمد عهد الی... و امرنی ان لا اسکن من الجبال الاوعرها ومن البلاد الا عفرها و...)(2)

فرزند مهزیار! پدرم امام حسن(علیه السلام)، از من پیمان گرفت... و فرمان داد که برای سکونت کوه‌های سخت و سرزمین‌های خشک و دور دست را برگزینم.

این بخش از روایات، گویای آن است که حضرت از حوزه دسترسی مردم به دور است و به سختی و دشواری زندگی می‌کند و کسی از محل سکونت وی آگاه نیست و این که در کدام منطقه و کدام سرزمین است مشخص نیست.

* دسته دوم: مکه و مدینه و پیرامون آن

دسته دوم روایاتی است که منطقه خاصی را به عنوان محل سکونت آن حضرت، نام می‌برند و محدوده آن را نیز تعیین می‌کنند.

* الف: مدینه و پیرامون آن:

ابی بصیر می‌گوید از امام باقر(علیه السلام) شنیدم که فرمود:

« لا بد لصاحب هذا الامر من عزة ولا بد فی عزلة من قوة وما بثلاثین من وحشة، ونعم المنزل طيبةً ». (3)

غیبت حضرت حجت(عج)، غیبتی است عنوانی. در میان جمع و جامعه است، با مردم حشر و نشر دارد، زندگی طبیعی و معمولی را می‌گذرانند، در مراسم مذهبی و مناسک حج شرکت می‌جوید، ولی ناشناخته است و این امری است که سابقه داشته و دارد. فردی سالها در محلی زندگی می‌کند و با مردم نشست و برخاست و رفت و آمد دارد، لکن او را به گونه ای می‌شناسند که در واقع آن نیست و هیچ مشکلی هم به وجود نمی‌آید

صاحب الزمان(علیه السلام) را عزلت و غیبتی است که در آن، غیبت، نیرومند است به سی نفری که با حضرت هستند و وحشت و تنهایی را از وی دور می‌کنند. و به قوت وی می‌افزایند] و خوب جایگاهی است [مدینه] طیه.

از ظاهر روایت استفاده می‌شود که حضرت در مدینه منوره، منزل دارد و افرادی هم همواره با ایشان هستند، به صورت ناشناس. البته این مساله با غیبت عنوانی سازگارتر است، تا غیبت شخصی. امام(علیه السلام) مانند سایر مردم زندگی می‌کند، لکن کسی او را نمی‌شناسد و افراد خاصی با او در ارتباط هستند. ولی جمله: (سی نفر با حضرت هستند) با فلسفه غیبت ناسازگار است؛ چه این که از این چند نفر، اگر کوچک ترین سخنی در رابطه با مکان و منزل حضرت شنیده شود، به تدریج، آن راز معلوم می‌گردد و فلسفه غیبت از بین می‌رود. روایت دیگری است که مکان حضرت را کوه (رضوی) در اطراف مدینه، نام می‌برد. عبد الاعلی آل سام می‌گوید:

با امام صادق(علیه السلام) از مدینه خارج شدیم، به روءاء [اطراف مدینه] که رسیدیم حضرت نگاهش را به کوهی دوخت و مدت زمانی ادامه داد.... و فرمود: این کوه (رضوی) نام دارد. خوب پناهگاهی است برای خائف [امام زمان] در غیبت صغرا و کبرا. (4)

* ب: مکه و پیرامون آن

از برخی روایات، استفاده می‌شود که آن حضرت در مکانی به نام: (ذی طوی) پیرامون مکه زندگی می‌کند و از همان جا نیز همراه یارانش قیام خواهد کرد، از آن جمله: امام باقر(علیه السلام) می‌فرماید:
یکون لصاحب هذا الامر غيبة في بعض الشعاب اوما بيده الى ناحية ذى طوى... (5)
امام زمان(علیه السلام) را غیبتی است در بعضی از درّه‌ها و اشاره کرد به منطقه (ذی طوی) در ادامه این روایت و روایات دیگر، محل ظهور و خروج آن حضرت و مرکز تجمع یاران و دوستان وی نیز، همین منطقه یاد شده است. (6)

* دسته سوم: در بین مردم است و بصورت ناشناس زندگی می‌کند
دسته سوم اخباری است که مانند دسته اول، جایگاه خاصی را نام نمی‌برد، ولی از وی به عنوان فردی که با مردم حشر و نشر دارد و به گونه ناشناس زندگی می‌کند، نام برده است.
امام صادق می‌فرماید:

ان في صاحب هذا الامر لشبهاً من يوسف الى ان قال فما تنكر هذه الائمة ان يكون الله يفعل بحجته ما فعل بيوسف وان يكون صاحبكم المظلوم المحجور حقه صاحب الامر يتردد بينهم يمشي في اسواقهم ويطا فرشهم ولا يعرفونه حتى ياذن الله له ان يعترفهم نفسه كما اذن ليوسف حين قال له اخوته انك لانت يوسف؟ قال: انا يوسف(7)

صاحب الامر(علیه السلام) شباهتی نیز به یوسف پیامبر(علیه السلام) دارد... جای انکار نیست که خداوند با حجت خود، همان کاری را انجام دهد که با یوسف داد. صاحب الزمان(عج)، آن مظلوم حق از دست داده، در میان مردم رفت و آمد می‌کند در بازار قدم می‌نهد و گاهی بر فرش منزلهای دوستان می‌نشیند، لکن او را نمی‌شناسند تا زمانی که خداوند به وی اذن دهد تا وی خود را معرفی کند، آن گونه که یوسف(علیه السلام) را اجازه داد هنگامی که برادرانش گفتند: تو یوسفی؟ گفت: آری، من یوسفم. صاحب الزمان(علیه السلام) را عزلت و غیبتی است که در آن، غیبت، نیرومند است به سی نفری که با حضرت هستند و وحشت و تنهایی را از وی دور می‌کنند. [و به قوت وی می‌افزایند] و خوب جایگاهی است [مدینه] طیه

این روایت، صراحت در این معنی دارد که غیبت حضرت حجت(عج)، غیبتی است عنوانی. در میان جمع و جامعه است، با مردم حشر و نشر دارد، زندگی طبیعی و معمولی را می‌گذراند، در مراسم مذهبی و مناسک حج شرکت می‌جوید، ولی ناشناخته است و این امری است که سابقه داشته و دارد. فردی سالها در محلی زندگی می‌کند و با مردم نشست و برخاست و رفت و آمد دارد، لکن او را به گونه ای می‌شناسند که در واقع آن نیست و هیچ مشکلی هم به وجود نمی‌آید.

* راه جمعی بین این سه دسته روایت

این سه دسته از روایات را چگونه می‌توان پذیرفت و آیا راه جمعی بین آنها هم هست یا نه؟ به نظر می‌رسد، اصل اولی که با عقل و عرف سازگار است، زندگی به شیوه عادی و معمولی است؛ زیرا این گونه زندگی، حساسیت برانگیز نیست و برای حضرت نیز، آسان تر و طبیعی تر است. البته این منافات ندارد که آن حضرت در بیشتر وقتها، و یا در روزگار ویژه، در مکه و مدینه حضور داشته باشد.

طبیعی است که گاهی شرایطی پیش آید که زندگی معمولی خطر آفرین شود و با فلسفه غیبت منافات داشته باشد. در این صورت، عزلت و دوری گزیدن از جامعه ضروری می‌نماید و شاید دستور امام حسن(علیه السلام) به فرزندش که کوهها و بیابانها را برگزین (به قرینه ذیل روایت) در آن مواردی باشد که نیاز به این شکل زندگی کردن پیش آید.

بنابراین، بین این سه دسته از روایات، تضاد و تنافی نیست و نام بردن مکانی خاص، با زندگی به شکل ناشناس قابل جمع است. انتخاب کوهها و مکان‌های دست نیافتنی در حال ضرورت و نیاز نیز، امری است طبیعی و موافق با اصل تقیه.

* پی نوشت‌ها:

1) این بحث مخصوص به غیبت کبرا نیست، بلکه عین همین پرسش، در دوران غیبت صغرا- نیز مطرح است.

2) کتاب الغیبة، شیخ طوسی 266

3) همان مدرک؛ 162/ (بحارالانوار)، ج؛ 153/52 (اصول کافی)، ج؛ 340/1 .

4) کتاب الغیبة شیخ طوسی 162

5) کتاب الغیبة نعمانی 182

6) همان مدرک 315

7) همان مدرک 164